

[Erotický vztah, sexualita]

Roger Scruton

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 10. 11. 1980

◆ private seminar, Czech | English, origin: 10. 11. 1980

[Erotický vztah, sexualita] [1980]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1980-11-10 Roger Scruton (1) [LVH204VA] [rok podle seznamu, v popisku jen 10.11]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...svědčí o velmi úzkém vztahu mezi lidským přáním a jazykem. To je to, co odlišuje lidské přání od zvířecího instinktu, ten vztah k jazyku. Toto bylo řečeno již Hegelem předtím, než to bylo znovu řečeno Freudem. Totiž, že lidské přání [nesrozumitelné] až v tom, kdo je snímá, podjímá se. Tedy mluvící subjekt a srdce jednajícího subjektu. A tady jistě pochopíte hned ty politické implikace. Pouze tehdy, když zmizí odpovědný subjekt, není už ani občanů. Není občan odpovědný za svoji občanskost.

Hejdánek: To se mi zdá být lépe uchopitelné, dalo by se o něm lépe jednat z pozice fenomenologie než z té pozice, kterou já zastávám.

Jiný hlas: Pokusím se přiblížit k těmto problémům erotické lásky z hlediska *philosophical tradition*, filosofické tradice, kterou já reprezentuju. Takže začnu jako všichni angličtí filosofové definicí. Chtěl bych definovat to, co nazývám *interpersonal attitude*. Je to tedy ten stav mysli, ta definice, kterou má osoba jako subjekt a jako osoba jako objekt a v kterém tento subjekt myslí o sobě samém a o objektu jako osobě. Já jsem se musel opravit, nikoliv meziosobním vztahem, nýbrž přístupem nebo postojem k ostatním (*interpersonal attitude*). Je to tedy ten stav mysli, ta definice, kterou má osoba jako subjekt a jako osoba jako objekt a v kterém tento subjekt myslí o sobě samém a o objektu jako osobě.

Příkladem je rozhořčení (*indignation*). Jako kontrast, podráždění (*irritation*) způsobené věcí by to mohlo vyjasnit. Rozhořčení nad činem osoby, podráždění nad nefungováním věcí. Není to příliš důležité, ale někdy můžete tento postoj převést na věci, které nejsou osobami, aktivní představivostí. Když se například cítíte rozhořčen nad jednáním psa. A sexuální fetišismus je něco podobného, když například člověk hladí botu. Má v péči botu.

Tedy další otázka: Co je osoba? Chtěl bych definovat osobu ve vztahu k dvěma spojeným vlastnostem, charakteristikám. Ta první je, že osoba je odpovědná za to, co činí, za své konání. A ta druhá je, že má to, co nazývám *first person perspective* na svět, to znamená, že se dívá na svět právě z pozice první osoby gramatické, tedy já, subjektu. Kant argumentoval, že ta první z těchto vlastností, to jest svoboda, a ta druhá, sebevědomí, patří vždycky k sobě. To je stejná idea.

Tedy otázka: Co je sexuální přání, sexuální touha? Především si myslím, že nemůžeme říct, že by pes měl sexuální touhu. Má sexuální pud, chuť (*appetite*). Předmětem tohoto pudu je sexuální potěšení. Ale když touží osoba, předmětem její touhy je osoba. Tak tedy subjekt touží po tom, aby s objektem vykonal akt, který se jeví podobný tomu, co dělá pes, ale toto zdání je iluze. Touha po Marii není touhou po sexuálním potěšení.

Jiný hlas: Protože kdyby tomu bylo tak, pak by tato sexuální touha mohla být ukojena třeba Alžbětou. *That is an obvious point, but it is denied in effect by Freud.* Zdá se to naprosto zřejmým faktem, ale je popíráno například Freudem. *Now Sartre, who ridicules the French proverb which exhorts us to take a woman for our desire as we would water for our thirst...* Sartre správně zesměšňuje francouzské přísloví, které nás vyzývá, abychom zacházeli s ženou pro svou touhu sexuální, jako by to byla voda, která má ukojit naši žízeň. *He says that in desire I am compromised.* On říká, že ve své touze jsem kompromitován. *And I want to explain that thought.* A chci teď vysvětlit tuto myšlenku.

There are appetites and desires in which we are revealed as passive. Jsou chutě (*appetite*) a touhy, v nichž se zjevujeme jako pasivní. *Hunger and thirst, for example.* Například hlad a žízeň. *They don't force on us the sense of our responsibility because they do not change our responsibility.* Nevyžadují, netlačí na náš smysl pro odpovědnost, protože ony také nemění naši odpovědnost. *So these appetites are not fulfilled on persons. I mean, this is in parenthesis, suppose people were the only edible things.* Tyto chutě nejsou ukočovány na osobách. S předpokladem, že tedy lidé...

Hejdánek: Předpokládejme, že lidé by byli pouze jedlé věci. Tedy, že by byli jedinou jedlou věcí.

Jiný hlas: *The only edible thing. Even if they felt no pain and were reconstituted at once.* I kdyby necítili

vůbec žádnou bolest a mohli být znovu obnoveni. *How many apologies and formalities would be required in the satisfaction of hunger?* Jak mnoho formalit a omluv by bylo nutno, aby byl uspokojen hlad?

So, there are other desires which reveal us not as passive but as poised for agency or ready for agency. Jsou to ovšem jiné touhy, které ukazují, že nejsme pasivní, ale jako bychom byli nakaženi aktivitou. *In expressing these desires we are not slave but master.* Tím, že vyjadřujeme tyto touhy, nejsme otroky, ale pány. *They spring from, or we think they spring from, the self.* Domníváme se, myslíme tedy, že pramení z toho, co je anglicky *self*, z nás. *Which means that we refer them to those two properties I mentioned earlier, the properties of responsibility and the first person point of view.* To znamená, jsou ve vztahu k tomu, co už předtím označil jako charakteristiky osobnosti, to jest smysl pro odpovědnost a ta skutečnost, že osoba je definována tou perspektivou první gramatické osoby, že já ke světu. *I wanted it, may be an excuse for touching the cake. But it is never an excuse for touching the lady.* „Chtěl jsem to,“ samozřejmě možno se omluvit nebo je omluva za to, že jsem se dotkl koláče.

Hejdánek: Když řeknu, že jsem měl chuť.

Jiný hlas: Ale dotknout se dámy nenalezne se takto s touto chutí. *On the contrary, it's the final inculcation, the final guilt in the case of the lady.* A naopak je to přímo jednoznačné, konečné obvinění.

Hejdánek: V případě dámy je to konečné obvinění.

Jiný hlas: *She will think, 'so that was it, he wanted me, disgusting'.* To znamená, když se člověk omluví v takové situaci, tak to vlastně ona může vyložit: „Tak tedy o to šlo, že mě chtěl? Jak je to nevkusné.“ *Similarly when a woman is revolted by a man's desirous glance, her thought is something like: 'How dare he?'* Podobně když se žena vzepře žádostivému pohledu muže, její myšlenka v té chvíli se dá vyjádřit: „Jak je drzý, vtíravý, odvážný,“ v tom negativním slova smyslu. *And this sense of the other's responsibility seems odd and unjust.* Tento smysl odpovědnosti vůči...

Hejdánek: Té druhé, ta odpovědnost těch druhých, která je vyžadována, se zdá být až nespravedlivá.

Jiný hlas: *The responsibility of desire.* Odpovědnost touhy. *But it is there in the first impulse of desire.* Ale je tomu tak v tom prvním impulsu touhy. *The thwarted lover feels that he has been disdained.* Ten zklamaný, odmítaný nápadník má pocit, že jím bylo pohrdnuto. *His being refused is not just a fact, like the cake being out of reach.* To, že byl odmítnut, není prostý fakt, něco podobného jako když ten koláč není k dispozici. *It is felt as a reaction from another person.* Je to pociťováno jako reakce vůči celé bytosti, osobě.

Now I will answer some puzzles, some problems about sexual desire. Two problems first of all. A teď tedy přichází další okruh, problémy spojené se sexuální touhou, především dva problémy. *Why do we speak of desire in referring to this complex attitude?* Proč mluvíme o touze, pokud máme na mysli tento složitý postoj? *That's an easy question. The second question is more difficult. Which is: how is it that the personal can affect this transformation of a passion into an action?* To je snadná otázka, ta druhá otázka je daleko složitější: jak je možné, že tato osobní *personal* dimenze může ovlivnit tuto radikální transformaci vášně touhy v akci? *Answer to the first question. Desire has an aim and a fulfillment. And these are present in sexual desire.* Odpověď na tu první otázku: touha má cíl a naplnění a obojí je přítomno v sexuální touze.

Jiný hlas: *So we can speak of desire.*

Jiný hlas: Takže můžeme mluvit o touze.

Jiný hlas: *But the aim of sexual desire is twofold.*

Jiný hlas: Ale cíl sexuální touhy je dvojitý, má dvojitou stránku.

Jiný hlas: *First, it's the aim to touch, caress and unite with the object physically.*

Jiný hlas: Zaprvé jde o dotýkání, o... zase se vrací to slovo *caress*...

Hejdánek: Laskání.

Jiný hlas: Laskání a být v jednotě s tím předmětem.

Jiný hlas: *But secondly, there is the aim to secure the object's participation in this act.*

Jiný hlas: Zadrugé jde ovšem o to zajistit si také účast toho objektu v tomto aktu.

Jiný hlas: *When the second aim is absent, we speak of a perverted desire.*

Jiný hlas: Jestliže chybí tento druhý cíl, pak mluvíme o pervertované touze, no.

Jiný hlas: *I have a remark about Schopenhauer there, but I'll leave it.*

Jiný hlas: Mám k tomu poznámku o Schopenhauerovi, ale to vynechám.

Jiný hlas: *Now, the second question, which is why the personal, the idea of a person affects this transformation of passion into action.*

Jiný hlas: Druhá otázka nebo problém... to je to, co se týká té transformace toho osobního, té osobní touhy v akci.

Jiný hlas: *The sexual act is in one sense the most observed of all our acts.*

Jiný hlas: Především tedy sexuální akt je v jistém smyslu aktem, který je nejvíc pod lupou nebo nejvíc sledován ze všech našich aktů.

Jiný hlas: *It is always performed in the presence of a witness.*

Jiný hlas: Je vždycky prováděn s přítomným svědectvím.

Jiný hlas: *What he observes of my action must affect my conception of what I do.*

Jiný hlas: Ano, já jsem říkal svědectví a rozumí se to zhmotněné nějakým svědkem, jo. Co on pozoruje na mém aktu, na mé *activity*, musí přece ovlivnit také pojetí toho, co já činím.

Jiný hlas: *It follows that shame and embarrassment stand in the wings of the performance.*

Jiný hlas: Z toho plyne, že stud a *embarrassment*, rozpačitost... to je zvláštní slovo, které spojuje jak frustraci, tak úděs, prostě něco znepokojivého, co se mě dotýká, co mě vyvádí z míry... tedy obojí, ten stud a *embarrassment*, jsou v zákulisí s tímto sexuálním aktem.

Jiný hlas: *The agents must act so as to banish them or overcome them.*

Jiný hlas: Oba účastníci toho sexuálního spojení musí jednat tak, aby byly ty stud a *embarrassment* zapuzeny.

Jiný hlas: *This is possible only if they recognize the existence of each other as persons.*

Jiný hlas: To je možné jen za předpokladu, že oba uznávají a rozpoznávají se vzájemně jako osoby.

Jiný hlas: *That is to say, as beings, responsible beings with a first-person perspective.*

Jiný hlas: To znamená jako bytosti, které jsou odpovědné, s onou perspektivou první osoby a tak dále.

Jiný hlas: *And that is what is meant by decency.*

Jiný hlas: Tím se... to je spojeno se slovem, které říká *decency*. To je... prosím?

Hejdánek: Slušnost.

Jiný hlas: Slušnost.

Hejdánek: Ano, a také mravnost, také z mravní úrovně.

Jiný hlas: Z mravní úrovně, začněme u té slušnosti.

Jiný hlas: *So the indecent is the representation of the person as overcome by his body.*

Jiný hlas: Ta jakoby nižší úroveň, ta neslušná nebo která je pod touto mírou, je tím, že oba účastníci vystupují v tomto aktu jako osoby překonávané onou nižší polohou, přirozenou, pudovou.

Jiný hlas: *And this explains the desire to close one's eyes.*

Jiný hlas: To naznačuje tu skutečnost, že se zavírají tomu druhému oči i své vlastní.

Jiný hlas: *Now, there are some more thoughts, but I'll leave those. You can avoid embarrassment by retreating from personal relationship.*

Jiný hlas: Můžete se vyhnout tomu rozladění, *embarrassment*, o kterém jsem se pokoušel vyjádřit několika slovy, tím, že vystoupíte z tohoto personálního vztahu.

Jiný hlas: *For example, in onanism.*

Jiný hlas: *Onanismem* například.

Jiný hlas: *A man stands outside his body, reducing his desire to his body's appetite.*

Jiný hlas: Člověk stojí jakoby mimo své tělo a redukuje svou touhu na žádost těla.

Hejdánek: Ano.

Jiný hlas: *In bestiality, the object of desire is no longer a person.*

Jiný hlas: V případě bestiality pak předmětem touhy již není osoba.

Jiný hlas: *In both these cases we are inclined to speak of sexual pleasure as the object of desire.*

Jiný hlas: V obou případech jsme nakloněni hovořit o sexuálním ukojení jako předmětu té touhy.

Jiný hlas: *Bestiality, like necrophilia, is also a form of perversion.*

Jiný hlas: Bestialita, podobně jako láska k smrti nebo nekrofilie...

Hejdánek: To není láska k smrti, nekrofilie...

Jiný hlas: *...since it seeks to banish the person of the object.*

Jiný hlas: No, tak je také formou perverze, protože se také snaží vyloučit osobu jako předmět.

Jiný hlas: *And you can do this only by negating the person of the subject.*

Jiný hlas: A můžete to činit pouze tehdy, když negujete osobu jako subjekt.

Jiný hlas: *So the bestial act is one which reduces the subject in his own eyes to the status of an animal.*

Jiný hlas: Akt bestiality je takový akt, který redukuje subjekt ve svém vlastním pohledu na zvíře nebo na toho, kdo má status zvířete.

Jiný hlas: *He then becomes a body without responsibility for his movements.*

Jiný hlas: Dostává se do stavu těla bez odpovědnosti za své pohyby.

Jiný hlas: *And one can understand from those ideas the nature of obscenity.*

Jiný hlas: A člověk tedy rozumí z tohoto kontextu těm myšlenkám, které se týkají obscenity.

Jiný hlas: *Right. I had a third problem about sex. Wait, hang on... which is extremely difficult. Which is: what is the place of sexuality in sexual desire?*

Tak, k tomu třetí problém, který je velice nesnadný. Jaké místo má sexualita v sexuální touze? Ta otázka zní jaksí podivně. Ale o co mi jde, je toto. Jsou tu dva sexi, definované biologickou funkcí. Dvě sexuality... dvě pohlaví. Pardon, jde zřejmě o dva reprezentanty, o dvě pohlaví.

This biological function is fulfilled in a sexual act between man and woman. But nothing that I have said implies this, which seems strange. It just... it doesn't touch it, which is strange.

Tato biologická funkce je naplněna v sexuálním aktu mezi mužem a ženou. Ale to, co jsem řekl, nic z toho toto nezahrnuje. Zdá se to být podivné. Ještě se toho nedotýká, což je podivné.

You might say, no, it is not strange, for there is sexual desire between people of the same sex. So from the point of view of the person, rather than the animal, it is perhaps an accident that the biological function is involved in this.

Mohli byste si říct, ne, to není divné, protože je tu také sexuální touha mezi lidmi téhož pohlaví. A proto tedy z pohledu osoby, člověka jakožto osoby, spíš než z té roviny zvířecí, je to takřka jaksí náhodné, že tato biologická funkce je zahrnuta.

But I don't agree with that.

Ale já s tím nesouhlasím.

But please, I'm sorry, I didn't understand the problem itself. Can you... the problem as to why... in this last two sentences. Maybe I'm not alone.

Okamžik, já jsem nerozuměl tomu problému samotnému. Můžete... tomuto problému v těch posledních dvou větách? Možná, že nejsem sám.

I've described a desire without mentioning sex, and yet it's... I call it sexual desire. I've talked of a desire for a certain kind of touch and pleasure coming from touch, which is directed to a person. But sex is a biological idea. So what is its relation to those feelings? Is that clear? The problem?

Ano. Popsal jsem touhu, aniž jsem vlastně definoval, co je sex. Sexuální touhu, aniž jsem vyložil, co je sex. Já jsem popsal tu touhu jako sled jakéhosi dotyku, dotýkání, laskání, zaměřená... zaměřená na osobu. Ale sex je biologická myšlenka. A tak tedy jaký je vztah k těmto pocitům? Je to jasné? Ten problém?

So I answer: it is important, even for the object of homosexual desire... even about the object of homosexual desire, that he is thought of as having a certain sex.

Odpovídám, je to velmi důležité, i pokud se týče předmětu homosexuální touhy, že je chápán jako ten,

který má určitý sex, tedy určité pohlaví.

The male homosexual does not desire people who happen by accident to be male. He desires men, where that has a biological implication.

Homosexuálové tedy mužského typu netouží po lidech, kteří by náhodou byli muži. Oni touží po mužích, a to tedy zahrnuje biologické... má to své biologické důsledky.

Without the idea of two sexes, homosexuality would be impossible.

Bez té skutečnosti, myšlenky dvou pohlaví, by byla homosexualita nemožná.

Now, but what is the role of sex then? And this is what I find difficult.

Jaká je tedy potom úloha sexu? Rozumí se pohlaví, zřejmě. To je to, co se mi zdá tak nesnadné.

I think there is a sense in which sexual desire involves thinking of the other as mysterious. And mysterious means having a nature that is mysterious. Therefore there must be at least two natures.

Myslím, že se dá nalézt smysl v této sexuální touze v tom, že zahrnuje v sobě smysl nebo tedy pokus uchopit tajemství toho druhého. A tajemný, to znamená mít přirozenost, která je tajemná. A proto tu musí být přinejmenším dvě přirozenosti.

Homosexuality is the perverted case where your own nature is mysterious to you.

Homosexualita je takovým perverzním případem skutečnosti, že vaše vlastní přirozenost se stává tajemstvím pro vás.

Right. That's the end of my three puzzles, three problems about sexual desire. Now I want to do some analytical philosophy. And I want to distinguish two kinds of interpersonal attitude. The universal and the particular.

Dobrá. To jsou závěry těch tří problémů sexuální touhy. Teď bych se chtěl pokusit o takovou analytickou filosofii. Chtěl bych rozlišit dva druhy mezilidských, meziosobnostních vztahů. Universální a partikulární.

Some, like indignation, admiration, and contempt, have a universal object. If I feel contempt for James... I won't use that name. If I feel contempt for James, it is because of something that is true of him.

Některé, jako například rozhořčení, obdiv a pohrdání, mají obecný, universální předmět. Jestliže já pohrdám Jakubem, například... No, to bych si dovolil... Změníme jméno. Je to proto, že je něco vpravdě s Jakubem takového.

If that thing were true of William, then I should feel contempt for William too. So the object of my contempt is the particular James, as an instance of the universal. What I despise is his cowardice or childishness. I must feel the same towards anyone else who has the same defect.

Kdyby to platilo o Williamovi, tak bych pohrdal Williamem také. Předmětem mého pohrdání je něco partikulární, tedy James, jako instance toho universálního. To, co nade mnou jaksi... Ne, já jsem to chtěl říct jinak, despise je... prostě to, co mě vadí, co považuji za nesprávné, je Jamesova zbabělost nebo dětinskost. A musím cítit totéž, pokud kdokoliv jiný má podobný defekt.

Now, attitudes like love, hatred, and sexual desire have particular objects.

Postoje jako láska, nenávist a sexuální touha mají partikulární předměty.

Jiný hlas: *Perhaps there is some feature of James which is a reason why I love him.*

Hejdánek: Možná, že tu je jistý rys na Jakubovi, který zdůvodňuje moji lásku k němu.

Jiný hlas: *And perhaps William possesses that feature. But am I obliged to love William too? Am I?*

Hejdánek: A možná, že také Vilém má tento rys. Ale je otázka, jsem já povinen také milovat Viléma?

Jiný hlas: *Obviously not. Because if it were so, try to imagine the love life of identical twins.*

Hejdánek: Zřejmě ne. Protože kdyby tomu tak bylo, představte si, kdyby tomu bylo jinak, pak by byl nemožný milostný život dvou identických dvojčat.

Jiný hlas: *Now that's a distinction between the universal and the particular. There is another property that belongs to some at least of the particular. I should say that this property is the property of non-transferability. I'll explain.*

Hejdánek: A to je rozdíl mezi univerzálním a partikulárním. Je tu ještě jiná vlastnost, která se přinejmenším pojí s tím, co nazýváme partikulárním přístupem, vztahem. Je to vlastnost

nepřenositelnosti. Vysvětlím to.

Jiný hlas: *If someone were reaching for a glass of water, it would make sense to say to him, take this, it will do just as well, and then you give him a glass of beer or another glass of water. So the desire can be transferred from object to object.*

Hejdánek: Jestliže někdo sahá po sklenici vody, mělo by smysl říct mu: vezmi si toto, to je totéž. A dáš mu sklenici piva nebo jinou sklenici vody. A tak tedy ta touha je přenosná z předmětu na předmět.

Jiný hlas: *This transferability exists also in the realm of personal relations. Suppose I am in search of someone who will accompany me to the Wild Duck.*

Hejdánek: Tato přenosnost, *transferabilita*, existuje také v říši personálních vztahů. Předpokládejme, že hledám někoho, kdo by mě doprovodil k... asi do hospody nebo na nějaké představení... *Wild Duck...*

Divoká kachna... kachna... ne, *duck, duck*, kachna, jo, to je asi hospoda.

Jiný hlas: Ne, to je Ibsenova hra, *Divoká kachna*. Ano, to známe.

Jiný hlas: *The dialogue is this: I was counting on relying on Paul, but he is busy. Reply: Take John. He loves Ibsen. He will do just as well.*

Hejdánek: Ten dialog bude zhruba tento: Spoléhal jsem, že půjde Pavel, a on nemůže, má moc práce.

Odpověď: Tak vem Jana, ten má rád Ibsena a to bude totéž.

Jiný hlas: *Contrast the absurd dialogue with that, contrast with that dialogue about the Wild Duck this dialogue which I shall now read: John, my beloved, has left me. What am I to do? Take Paul. He will do just as well.*

Hejdánek: Kontrastujte k tomu absurdnímu dialogu tento, který je v kontrastu s tím předešlým: Jan, můj milovaný, mě opustil. Co mám dělat? Vem si Pavla, to je totéž.

Jiný hlas: *What is the significant difference between those cases? In the first example there is of course an aim. But is that the difference? Only if we can say that love has no aim. And I don't think that is true. What is the case, however, is that the aim of the theatergoer defines an idea of relevance.*

Hejdánek: Jaký je významný rozdíl mezi těmito dvěma případy? V tom prvním případě je samozřejmě jistý cíl. Ale je to ten rozdíl? Jenom kdybychom mohli říct, že láska nemá žádný cíl. A já si nemyslím, že je to pravda. Avšak o co vlastně jde, je to cíl, který ten návštěvník divadla definuje jako myšlenku relevance, závažnosti.

Jiný hlas: *So he is well served by someone with the relevant properties, ill served by someone without them.*

Hejdánek: To znamená, že jenom ten, kdo má ty závažné vlastnosti, o které jde tomu, kdo chce jít do divadla, tak je spokojen. Kdežto není spokojen nebo špatně je mu slouženo, když by měl jít s někým, kdo tyto vlastnosti nemá.

Jiný hlas: *Of course, you would be insulted to learn that you were wanted as a companion merely as the instance of a universal.*

Hejdánek: Ovšem asi byste se cítil napaden tím, že byste měl zjistit, že o vás někdo stál jenom proto, že byste byl instancí právě toho univerzálního splnění těch cílů, které si ten druhý kladl. Jinak řečeno, kdyby na vás bylo hleděno pouze účelově tak, že byste měl naplnit záměry, které si ten druhý dal.

Jiný hlas: *So I must hide from you and from myself the idea that someone else might do just as well. But the idea could be true. And here is another example to contrast with it. An advertisement in the New York Review of Books: Handsome, prosperous male, bisexual, 39, seeks Jewish woman, interests theater, music, not pop, 30 to 35, Philadelphia area, own car and commitments, for erotic relationship.*

Hejdánek: A tak musím vystříhat nebo zakrývat tu myšlenku, že ten jiný by mohl to zastat stejně. Ale ta myšlenka by skutečně tak mohla být. Jiný příklad: Inzerát v *New York Review of Books*, který říká toto: Krásný, úspěšný muž, bisexuál, stáří 39, hledá židovské děvče, které se zajímá o divadlo, hudbu, nikoliv pop, 30 až 35 let stará, v oblasti Filadelfie, s vlastním vozem a *commitments*, to jsou závazky, pro erotický vztah.

Jiný hlas: *Imagine a quarrel later. Představme si takový následný spor, hádku. When the woman says...*

Když ta žena řekne: *But the description fits me exactly*. „Ale ten popis na mě přesně padne.“ *Why do you complain?* „Na co si stěžuješ?“

Now, you just have to think about those examples. Teď musíte o těchto příkladech prostě přemýšlet.

The two features of particularity and non-transferability... Tyto dva rysy, jednak *partikularity* a nepřenositelnosti nebo nepřenositelnosti, *lead to the conclusion that the object of love is an individual...* vedou k závěru, že předmětem lásky je individuální bytost, *not as the instance of a property, universal...* nikoliv jednotlivce, nikoliv instance jakýchsi vlastností, tedy souhrn jakýchsi vlastností, *but as an individual, qua individual, as an individual.* ale přinejmenším tedy... jakožto jednotlivce. Tedy ten druhý je předmětem lásky pouze jakožto jednotlivce, nikoliv jako sbírka, instance nějakých vlastností. *And I will go on to explain that idea, the idea of the individual.* A teď bych se chtěl pokusit o výklad právě tohoto pojmu individuální, osobitý.

But one or two words of qualification. Několik slov takové kvalifikace nebo definice. *I do not say that love only has one object at a time.* Netvrdím, že láska má pouze jeden předmět v určité chvíli. *Nor do I say that it is not based in other things such as instincts, needs, and so on, which can be transferred from object to object.* Netvrdím ani také nepopírám, že je založena v jiných věcech, jako jsou instinkty, potřeby a tak dále, které mohou být přenášeny z předmětu na předmět.

Consider Don Juan. Mysleme na Dona Juana. *The essence of his personality is seduction.* Podstata jeho osobnosti je svůdcovství. *And seduction is an interpersonal enterprise.* A svádění je záležitostí meziosobních vztahů. *You couldn't, could not seduce an apple, or dog, or a corpse, a body, a dead body.* Nemůžete svést jablko, psa nebo mrtvolu. *Nor even a child.* Nemůžete svést ani dítě. *Although all these can be put to sexual uses.* Ačkoliv všechno, co teď bylo jmenováno, může být sexuálně využito. *Seducing is eliciting someone's consent...* Svádění je souhlas toho druhého získat, získávání toho druhého, [nesrozumitelné] vyprovokování. *Eliciting just means bringing to be, extracting.* V tomto slovníčku, jak jsem očekával, nic takového není. *Through, you're eliciting someone's consent through representing yourself.* Vyvábění, vyváb- ano, vyvábít ten souhlas toho druhého. *You represent yourself in some way.* Tím, že sám sebe reprezentujete nějakým způsobem. *Don Juan is seductive because he feels passion for every woman.* Don Juan je svůdný, protože cítí vášeň ke každé ženě, kterou potká. *But his passion is not transferable.* Ale jeho vášeň je nepřenosná. *It would be absurd to interrupt his seduction of Zerlina with the announcement: Take this one, she will do just as well.* Bylo by absurdní přerušit jeho svádění Zerliny s takovým oznámením: „Vezmi si tuhle, ta ti bude stačit.“

The feature, the extraordinary feature of Don Juan...

--- (1980-11-10 Roger Scruton (1) [LVH204VA] [rok podle seznamu, v popisku jen 10.11]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: But he transfers a single passion to a succession of objects.

Hejdánek: Není v tom, že by přenášel vždy znovu tutéž jednoduchou vášeň na další objekty.

Jiný hlas: But the sexual act is sufficient in itself to annul, if not to fulfill, the desire which moves him towards it.

Hejdánek: Takže ten sexuální akt je dostatečující sám v sobě, aby anuloval, znehodnotil, nebo dokonce naplnil touhu, která ho k tomu aktu pudí.

Jiný hlas: So this kind of love is no more transferable than is Tristan's love for Isolde.

Hejdánek: Tedy tento druh lásky už není transformovatelný v tom smyslu, jak o tom mluvil. Není víc přenositelný v mém smyslu než ta tristanovská láska k Isoldě.

Jiný hlas: It simply passes through its object to the infinity of individuals alike.

Hejdánek: Tento druh lásky vlastně prochází skrze ten předmět lásky k té nekonečnosti individuů, která jsou za tím.

Jiný hlas: Which is the significance of Leporello's catalogue. *Ma in Italia seicento e quaranta, in Almagna duecento trentuna...* already in Italy there are a thousand and three.

Hejdánek: Což je významné pro Leporellův katalog.

Jiný hlas: To je asi z té árie, ne? Nějakých tam sto dva.

Ano, on tam uvádí, že v tom seznamu udává u Itálie všechno to...

Všecko, co získal.

Hejdánek: Argumentoval jsem tím, že sexuální touha má osobnostní předmět a že není přenosný na jiný předmět. A to by mohlo vyvolat představu, že předmětem sexuální touhy je něco individuálního nebo individuální osoba.

A teď je problém, totiž rozdíl mezi individuem a vlastnostmi, které má. Je to starý klasický problém *metafysiky*. Zdá se, že musíme najít nějaké charakteristiky, které by definovaly individuum. Ale takové charakteristiky by byly vlastnosti. A jak mohou být vlastnosti identické s individuem, které je má, kterým je vybaveno?

Aristotelés formuloval myšlenku podstaty individua nebo individuální *essence*. To je ten problém, vidíte? Podstaty člověka jako jednotlivce. Je to vlastnost, která nemůže, ta *essence* jakožto vlastnost nemůže být vlastněna leč jediným...

Jiný hlas: It's a property that can be possessed by only one thing.

Hejdánek: Nemůže ji mít nikdo jiný než ta jedna jediná věc. Ale žádná jiná věc, jde o tu jednu věc.

Jiný hlas: But if there were properties like that, they would be as ineffable as the individuals which possess them.

Hejdánek: Kdyby byly takové vlastnosti tohoto typu, byly by nevyslovitelné, nedefinovatelné právě tak jako toto individuum. Protože by byly tak spjatý s tím nositelem individuálním, tak by byly nevyslovitelné taky, nepřenositelné na ostatní.

Jiný hlas: In ordinary thought, we have a concept of individuality connected with the question 'how many'.

Hejdánek: Běžný koncept individuality je, že vlastně individuální je chápáno vedle individuálně jiného v otázce kolik takových individuí.

Jiný hlas: I could say, for example, there are three tables. Or I could say three tabletops and twelve table legs. So if you ask the question 'how many things are there in this room', there is no answer. In which sense? How many individuals which can have properties. How many?

Hejdánek: Můžu například říci, jsou tu tři stoly v této místnosti. Mohl bych tedy říci například tři tabule stolů a dvanáct noh těch stolů. Jakmile se ptáte otázkou kolik věcí je v této místnosti, pak vlastně neexistuje žádná odpověď. Jakmile se ptáme kolik je tu individualit s jejich vlastnostmi, pak na tuto otázku není odpověď. Jakmile je ta otázka položena kolik, tak vlastně zbavuju individua jejich individuality, protože srovnávám jedno, pokládám za druhé, to jest odhlížím od toho, čím jsou specificky individuální a srovnávám je v něčem, v čem nejsou individuální, totiž v čem se dají právě počítat.

Jiný hlas: So how many individuals there are depends on our interests. We answer the question as we want.

Hejdánek: Proto otázka kolik je tu jednotlivců v tomto partikulárním smyslu je závislá na mém zájmu. Odpovíme na tu otázku, jak chceme, v tom smyslu našich účelů nebo zřetelů.

Jiný hlas: Now there's another question: the question 'how much', not 'how many'. And in traditional metaphysics, these two questions have often been confused.

Hejdánek: Je tu jiná otázka: otázka kolik, jak mnoho. A v tradiční *metafysice* tyto dvě otázky, jak mnoho a kolik, tedy rozumí se kolik jednotlivců, bývají matoucí.

Jiný hlas: In answer to the question 'how many', I might say how many cakes there are on this plate. But if asked about the tea in that cup, I can't say how many, only how much.

Hejdánek: Při zodpovídání na tu otázku kolik ve smyslu kolik počtu, můžu se ptát kolik je tu koláčů na tomhle stole. Ale když se ptám na tento čaj v tomto šálku, já nemůžu říci kolik, můžu se ptát jenom kolik ho je v češtině je to blbě, jo?

Jiný hlas: Yes, in Czech language it's very difficult.

Hejdánek: Yeah, it is difficult. It's how much, we don't, we don't differentiate between how many and

how much in Czech language.

Jiný hlas: *But we understand that there is a distinction between the things you count and things you merely add to.*

Jiný hlas: Jde o to, že v těch dvou otázkách se rozlišuje mezi věcmi počítatelnými, individuálními, a mezi něčím, co je pouze přiřaditelné a stále se sebou souvisí, takže vlastně se na to ptáme jenom jako kolik čaje ve smyslu celku.

Jiný hlas: *The question 'what is snow' can be answered completely by listing the properties which a thing has when that thing is made of snow. So snow is not an individual, it's a system of properties. And the difference between an individual and a system of properties seems in ordinary thought to be arbitrary. The word hair, hair in English, is a noun like snow, so it's a collection of properties, we can't count the individual hair, and it doesn't make sense. But in Czech, I think, certainly in French, it's more like table, you count the number of hairs.*

Jiný hlas: Otázka, co je sníh, může být zodpovězena tím, že vypočtu vlastností, které má věc, v daném případě sníh, když tato věc je vlastně ze sněhu. Sníh není individuum, je to systém, sbírka vlastností. A rozdíl mezi individuem a sbírkou vlastností zdá se v takovém běžném myšlení, že je naprosto libovolná. Vlasy například, v angličtině je to něco podobného jako sníh, je to sbírka vlastností, nemůžete počítat jednotlivé vlasy, nemá to ani smysl. Ale v češtině, se domnívám, jistě ve francouzštině, je to spíš jako stůl, to jest je to počítatelné, rozlišujete počet vlasů.

Jiný hlas: *So individuality seems to be an arbitrary idea, except in the case of ourselves. As I said at the beginning, persons have a unique perspective on the world. The world seems a certain way to me. This is what Hegel called für-sich-sein and Sartre pour-soi.*

Jiný hlas: Individualita se v tomto smyslu zdá takovou libovolnou, náhodnou až kvalitou. Ledaže, jde-li o nás. Jak jsem na začátku řekl, že osoby mají jedinečnou perspektivu světa. Svět se mi jaksi zdá v jistém smyslu, mně právě se zdá v tom smyslu, jak si k němu já vztahuji. To je to, co Hegel nazýval *für-sich-sein* a Sartre *pour-soi*, pro sebe.

Hejdánek: *Excuse me, für-sich-sein in dem Sinne... not an und für sich, but für mich.*

Jiný hlas: *Yes, für sich.*

Hejdánek: *In relation.*

Jiný hlas: *Yes, I am something for myself. Tedy ne svět sám o sobě, to byla taková jenom moje doplňující otázka, nýbrž svět, jak se jeví v té mé osobnostní perspektivě.*

Jiný hlas: *Now, my first-person perspective, that is how the world seems to me, is unique to me. If you had it, you would be identical with me. So it is an individual essence in Aristotle's sense. So the idea of the individual is connected in this case at least with the idea of the first-person point of view.*

Jiný hlas: Tato má osobnostní perspektiva, to jest jak se svět jeví mně, jak se k němu já vztahuji, je naprosto jedinečná pro mne. Kdybyste ji sdíleli také vy, byli byste identičtí se mnou. To je v Aristotelově smyslu tato otázka té individuální podstaty, nebo souvisí s tou individuální podstatou. Tato představa individuální podstaty je spojena s tou představou vztahu té první osoby, to jest, že se znovu zmiňuje ten svůj úvodní bod.

Jiný hlas: *This first-person point of view is how things seem to me. And I know this immediately. So there is no distinction between appearance and reality within my first-person perspective. You can have knowledge of how things seem to me, you can know how things seem to me, but you cannot know it immediately. Only God has complete knowledge of how things seem to me. But there is a theological problem in that idea.*

Jiný hlas: Tato perspektiva první osoby vlastně znamená, jak se věci jeví mně. A já to vím bezprostředně. Není žádný rozdíl mezi zdáním, jak se co jeví, a skutečností uvnitř té mé osobnostní perspektivy. Vy samozřejmě můžete vědět, jak se věci jeví mně, jak se mi zdají, ale nemůžete mít tu bezprostřední znalost toho. Pouze Bůh má dokonalou znalost toho, jak se věci jeví mně. Ale samozřejmě je tu teologický problém v této představě, v té myšlence.

Jiný hlas: *So that is a characterization of the individual which applies to persons. And in the case of persons, then, the concept of the individual is not arbitrary.*

Jiný hlas: To je ta charakteristika toho individuálna, která se týká osob... která je spojená s tím, co je osobnostní. Tedy ve vztahu k osobám už potom to, co je individuální, není tak nahodilé, není jaksi libovolné.

Jiný hlas: *Arbitrary.*

Jiný hlas: Libovolné. Věcí volby tedy, přesně řečeno, věcí volby.

Jiný hlas: *Now, let us return to erotic love. Sartre says that erotic love is impossible. It's impossible because its strategy is impossible. He says that the strategy is to possess another in his freedom.*

Jiný hlas: Vraťme se teď k erotické lásce. Sartre říká, že erotická láska je nemožná. Je nemožná, protože její strategie je nemožná. Strategie této lásky erotické je vlastnit toho druhého v tom, co on vlastně je, to jest v jeho svobodě.

Jiný hlas: *Now, one way of understanding this is to think of Sartre as referring not to freedom but to the first-person perspective. Remember I defined a person in terms of those two properties. And of course, it is impossible to possess the first-person perspective of another because then you are the other. In which case the relation of love has disappeared. But if that is all that the impossibility of love amounts to, if that is all he is saying, it isn't interesting because it is simply a consequence of the fact that the object of love is an individual.*

Jiný hlas: Jeden způsob, jak to můžeme pochopit, je, že pochopíme Sartra, že vlastně nemluví o svobodě, ale že mluví o té perspektivě první osoby. Vzpomeňte si, že jsem definoval osobu pomocí těch dvou vlastností. A samozřejmě je nemožné si přivlastnit tu perspektivu první osoby, protože byste pak byli tím druhým. A tím by vztah lásky zmizel. Ale jestliže toto by mělo být vše, co on říká o lásce mezi námi, pak to není zajímavé, protože to je vlastně jenom důsledkem toho, že objektem lásky je individuální charakter, je individuum, to druhý, ten druhý.

Jiný hlas: *So let us examine the idea that erotic love has a strategy.*

Prozkoumejme tedy tu myšlenku, že erotická láska má svou strategii. Abych tak řekl, co je to láska a co je to erotická láska.

Jiný hlas: *I've said already that sexual desire has an aim, which is sexual pleasure in cooperation with another.*

Jiný hlas: To už jsem řekl, že sexuální touha má svůj cíl. Je to sexuální potěšení v kooperaci s tím druhým.

Jiný hlas: *I have to say that I want him, but I want him to want me.*

Jiný hlas: Já toužím po tom druhém, chci toho druhého, ale s tím předpokladem, že také on chce mě.

Jiný hlas: *He must act also out of the same motive that motivates me.*

Jiný hlas: Musí jednat ten druhý z téhož motivu, jako jednám já u činů.

Jiný hlas: *Someone can submit to another... accept... accept... out of the desire to please or a sense of duty.*

Jiný hlas: Samozřejmě někdo může toho druhého... *accept*, ne *submit*... *accept*... podrobit ovšem... může toho druhého samozřejmě někdo přijímat tak z pocitu povinnosti nebo *sense of duty*, z pocitu povinnosti.

Jiný hlas: *But the lover does not desire that. On the contrary, he is offended.*

Jiný hlas: Ale ten, kdo miluje, si toto nemůže přát. Naopak je tím uražen.

Hejdánek: Tím ponížen.

Jiný hlas: *So that's an obvious... [nesrozumitelné]*

Jiný hlas: *Now, what then is the aim, if there is one, in erotic love?*

Jiný hlas: Co je tedy cílem, jestliže někdo eroticky miluje?

Jiný hlas: *Already in sexual desire there is a tension, there is a force, a tension.*

Jiný hlas: Již v té sexuální touze je vnitřní napětí, *Spannung*.

Jiný hlas: *Yes, Spannung, that's right. Because there is no satisfaction of sexual desire. The sexual pleasure does not satisfy the sexual desire.*

Jiný hlas: Protože tu není žádné uspokojení této touhy. Sexuální potěšení ze sexuální povahy ještě není naplněním té sexuální touhy.

Jiný hlas: *If it does seem to, then the object is again offended. In which case it was not him and his participation that was desired.*

Jiný hlas: Zdá se, kdyby byla, pak by ten předmět té sexuální touhy byl vlastně uražen, ponižován. A v tom případě by to nebyl on a jeho účast, to, čeho jste si přáli.

Jiný hlas: *Now this becomes difficult, I don't understand it myself.*

Jiný hlas: Teď něco, co je velmi nesnadné, já sám tomu nerozumím, nerozumí sám sobě.

Jiný hlas: *It seems to me that it follows from this that I must seek a reassurance.*

Jiný hlas: Zdá se mi, že z toho všeho plyne, že musím hledat ujištění, *reassurance*.

Jiný hlas: *A reassurance that my beloved's observation of the sexual act, the other's observation of the sexual act, his first person perspective on this act is both agreeable to him and flattering to me.*

Jiný hlas: Že musím jaksí v tom sexuálním vztahu nabýt té jistoty, že ten druhý tak, jak vidí ten sexuální vztah jako takový, že ho přijímá tak jako já z té perspektivy první osoby.

Jiný hlas: *I must be represented in his perspective as responsible.*

Jiný hlas: Já musím v té jeho perspektivě se jevit, být přítomen, reprezentován jako odpovědná bytost.

Jiný hlas: *So I have an aim, an aim concerning his perspective on me.*

Jiný hlas: Mám tedy cíl, cíl, který se týká jeho perspektivy vůči mně, nebo jeho tedy pohledu na mě.

Jiný hlas: *At the same time I do not want him to be a mere observer of my body.*

Jiný hlas: Současně si nepřěji, aby byl pouhým pozorovatelem mého těla.

Jiný hlas: *I want to keep him unconscious of my body.*

Jiný hlas: Chci ho jaksí udržet v tom, aby si nebyl tak zcela vědom těla.

Jiný hlas: *So there is a potential paradox.*

Jiný hlas: Je tu tedy jaksí potenciální paradox v tom vztahu.

Jiný hlas: *And this paradox explains the necessity of erotic love.*

Jiný hlas: A tento paradox vysvětluje nutnost erotické lásky.

Jiný hlas: *Now, erotic love does not have the aim of sexual desire. It does not have the aim of sexual desire. But a more general aim of being with the other.*

Jiný hlas: Erotická láska nemá za cíl totéž co sexuální žádost, ale daleko obecnější cíl, totiž být s tím druhým.

Jiný hlas: *But being with him physically. I do not want to possess his first person perspective.*

Jiný hlas: Ale být s tím druhým tělesně. Neznamená to zmocnit se té jeho perspektivy, té osobnostní perspektivy.

Jiný hlas: *But I want his perspective to contain me as a physical thing. But not a mere physical thing, but a physical thing with a person animating it.*

Jiný hlas: Ale přěji si, abych v jeho perspektivě byl já přítomen jako tělesná bytost. Ale nejenom pouze tělesná věc, dokonce říká, ale jako tělesná věc, která je ožívována personální dimenzí. Teď tedy fantazíruru, ale vy mě ostatně opravíte tady zleva, zprava.

Hejdánek: Já si myslím, že jsem se trefil.

Jiný hlas: *I want to appear in his perspective as a physical thing, but a physical thing animated by a person.*

Jiný hlas: Chci, abych se jevil jemu v jeho perspektivě jakožto tělesná věc, ale tělesná věc, která je oživena, nesena mým osobním bytím.

Jiný hlas: *So I have an aim which involves his first person perspective, which is why he must appear to me as an individual.*

Jiný hlas: Mám tedy za cíl cíl, který zahrnuje také jeho osobnostní perspektivu, což v sobě zahrnuje, že se mně jeví jakožto osoba.

Jiný hlas: *But now, what is the connection between love, which is the desire to be with another, and*

sexual desire?

Jiný hlas: Jaká je tedy souvislost mezi láskou, která je touhou být s druhým, a sexuální touhou? Proč není sexuální touha *accidentem* tedy té erotické lásky, to jest v jednom z případů.

Hejdánek: Případem, v jednom smyslu.

Jiný hlas: Je tu rozdíl mezi představou erotické lásky jako lásky, která je vyjádřená v touze, a představou erotické lásky, která je myšlena pouze v kontextu sexuální touhy. Sexuální touha jako výraz erotické lásky a sexuální touha jako doprovod, jako orchestrace lásky.

Hejdánek: Jako doprovod.

Jiný hlas: Ale cítíme, že v erotické lásce souvislost mezi sexuální touhou a láskou je podstatné povahy. To jest takovou souvislostí, kterou je nutno projít, v níž je nutno obstát. Můžete transformovat erotickou lásku v manželskou lásku, můžete transformovat sexuální *desire* v lásku, která je pouze intimitou a není sexuální. Ale musí projít tou sexuální fází.

Hejdánek: Erotickou žádost transformovat v lásku, ale tak, že tou sexuální etapou musí projít.

Jiný hlas: Teď to musí objasnit a rozlišuje lidské tělo jako organismus a lidské tělo jakožto duch, *spirit*, *Geist*. Jak máme rozumět tomuto rozlišení? Jeden způsob, jak to můžeme rozlišit, je tím, že rozlišujeme dobrovolné a nedobrovolné akty, tedy volní a mimovolní. Zvedám svou ruku. Je to volní akt, chci to. To jest akt, v němž jsem já přítomen jako arbitr. Ale když má ruka se zdvihá v důsledku epileptického záchvatu nebo ve spánku, tentýž fyzikální pohyb nastává, ale já nic nedělám, to jest nejsem volním nositelem tohoto pohybu. Já tedy nejsem přítomen. A přesto v jednom případě je tento pohyb pochopen jako spirituální povahy, může být pojat, v druhém případě pouze jako pohyb těla. Mrtvola se může hýbat, ale není manifestací ducha v tom pohybu. Někdy mohu dělat něco prostřednictvím těla jako nástroje.

Hejdánek: I prostřednictvím těla.

Jiný hlas: Ale i v takovém případě nejsou ty pohyby těla manifestací mne samého. Některé části mého těla jsou *intrinsically* pasivní, neodstranitelně pasivní. Neděláme nic přímo s nimi, používáme je pouze jako nástroje. Sexuální orgány jsou takovým očividným příkladem. A přesto sexuální orgány jakožto ohnisko, centrum sexuální touhy. A tu je tedy jaksi problém.

Hejdánek: Záhada.

Jiný hlas: Že totiž to, co je naprosto pasivní část těla, sexuální orgány, jsou vyžadovány pro akt, který má individuální duchovní dimenzi. Dovolte mi, abych použil příklad, abych to ilustroval. Je to příklad úsměvu. Žádné zvíře není schopno se smát. Scholastikové říkali, že úsměv je znamením rozumu. A Milton říká, že úsměvy vyvstávají z rozumu, jsou odepřeny zvířeti, *brute*, a jsou potravou lásky.

Hejdánek: Tak, to zvířecí, *brute*, zapřít zvířecímu... a jsou potravou lásky.

Jiný hlas: V moderním jazyce, v mém jazyce, bych řekl, že úsměv je znamení osoby.

Jiný hlas: *Only a person can smile.*

Hejdánek: Jenom osoba je schopna se usmívat.

Jiný hlas: *Nevertheless, a smile must be involuntary.*

Hejdánek: Přesto úsměv musí být bezděčný.

Jiný hlas: *A voluntary smile is always a kind of grimace or distortion.*

Hejdánek: Chtěný smích je vždycky výrazem grimasy a jakési [nesrozumitelné] deformace.

Jiný hlas: *So a voluntary smile is always perceived as the body of the person.*

Hejdánek: Chtěný smích, zamýšlený smích je chápán jako tělo, ta tělesná rovina osoby.

Jiný hlas: *Only the involuntary smile is perceived as the spirit.*

Hejdánek: A pouze bezděčný úsměv je výrazem ducha.

Jiný hlas: *So this is the opposite of the distinction from which I just made.*

Hejdánek: To je tedy cosi protikladného té definici, kterou jsem právě učinil.

Jiný hlas: *The common sense idea is that the distinction between spirit and object is the distinction between voluntary and involuntary.*

Hejdánek: Obecně přijímaný názor je, že rozdíl mezi duchem a objektem je rozdíl mezi zamýšleným,

chtěným a nezamýšleným, nechtěným, bezděčným.

Jiný hlas: *But here in the case of the smile, it is the other way around.*

Hejdánek: Ale na úsměvu se ukazuje, že je tu druhá stránka.

Jiný hlas: *So here there is an example of an involuntary movement which can only be perceived as a manifestation of a person.*

Hejdánek: To je příklad takového bezděčného pohybu, který může být pochopen jenom jako projev, manifestace osoby.

Jiný hlas: *So when we seek for the presence of another person, we may seek for it in this kind of involuntary posture.*

Hejdánek: Jestliže tedy toužíme po přítomnosti jiné osoby, můžeme ji vyhledávat nebo chtít, aby tu byla takovým tím bezděčným způsobem.

Jiný hlas: *But that is the characteristic of erotic love, that it begins with a smile.*

Hejdánek: A to je právě charakteristické pro erotickou lásku, že začíná úsměvem.

Jiný hlas: *Erotic love seeks the manifestation of the presence of the other person in his involuntary action.*

Hejdánek: Erotická láska vyhledává manifestaci, zpřítomnění druhé osoby v jeho bezděčných, nechtěných, neúmyslných aktech, aktivitě.

Jiný hlas: *And the principal example of that is when you compel another through your smile into a state of sexual desire.*

Hejdánek: A takový základní příklad této věci je, jestliže druhého vyzvete svým úsměvem a tím založíte nebo prezentujete svou sexuální žádost.

Jiný hlas: Počkej, sexuální žádost?

Hejdánek: Jo, když... a co jsem řekl? Prezentovat, že to je můj, že já svou... Jo. Což může být taky pravda, ale ne v tomto případě.

Jiný hlas: *So that through my smile I make him present as a first-person perspective on me.*

Hejdánek: Svým úsměvem já ho zpřítomňuji v jeho pohledu na mě v tom osobnostním zřeteli.

Jiný hlas: *Which explains the necessity of sex... sexual desire.*

Hejdánek: Což tedy je vysvětlením nutnosti sexu, tedy sexuálního rozlišení. Sexuální žádost.

Jiný hlas: *The necessity to this kind of love which involves a choice of the individual as object.*

Hejdánek: Nutnost té lásky, která žádá volbu individuální osoby.

Jiný hlas: *Well, that's enough I think for us to discuss.*

Hejdánek: Chtěl by v tomto bodě skončit, zdá se mu to tedy dostatečné pro diskuzi, která může následovat.

Jiný hlas: Tady byste mě měli rozstříhnout. Jak je to možné, že já tím svým nevědomým, neuvědomělým úsměvem můžu vyzvat někoho druhého právě v té přítomnosti, jak on to tady popisoval, v té jeho perspektivě osobní?

How is it possible that through my involuntary smile I... only a repetition of what was said? Yes, I know. I will explain it. I'll answer your question.

Hejdánek: Otázka byla jasná vám ostatním?

Jiný hlas: *I was speaking in metaphors at the end slightly... because there is a point where... the point of this metaphor is the following...*

Hejdánek: Mluvil jsem v metaforách. Význam té metafory je následující.

Jiný hlas: *That when I smile, it's me that's smiling, it's the individual that manifests himself.*

Hejdánek: Že když se usmívám, tak jsem to já, kdo se usmívá, je to individuum, které se manifestuje, projevuje.

Jiný hlas: *So the smile of a person is unique to him in just the way that his perspective is unique to him.*

Hejdánek: Úsměv osoby je unikátní pro něj právě tak, jako je unikátní jeho perspektiva.

Jiný hlas: *Like the smile of Beatrice in Paradiso, of Dante's Beatrice. The smile that is unique to her.*

Hejdánek: Právě tak jako úsměv Beatricin v *Paradiso*, Dantovy Beatrice, je jedinečný právě pro ni.

Jiný hlas: *That is how Dante represents the fact that there is an individual who always has that perspective on him even in heaven.*

Hejdánek: To je ten způsob, jak Dante zdůrazňuje, že se jedná o konkrétní individuum, které má právě takovouto perspektivu právě u něj tam u toho, ačkoliv se... ačkoliv je už v nebi, že?

Jiný hlas: *So that the smile is perceived as an action, even though it is known to be involuntary.*

Hejdánek: Takže ten úsměv je chápán jako aktivita, ačkoliv se ví, že je mimo vůli.

Jiný hlas: *So we go back to the beginning, what I said at the beginning, which is that in sexual desire you are immediately compromised, immediately responsible.*

Hejdánek: Takže se vracíme k tomu, co jsem řekl na začátku, že v sexuální touze jsi bezprostředně odpovědný.

Jiný hlas: *So the two participants see each other as agents, doing things.*

Hejdánek: Tak oba účastníci se vyhledávají navzájem jako činitele, kteří něco dělají.

Jiný hlas: *So that the smile between lovers is like the look of desire, it's something that is thought of as a responsibility, as a kind of bond between people. You know, I said at the beginning that a woman looked at with desire who doesn't want that desire feels offended by the look, even though it's involuntary.*

Hejdánek: Na začátku jsem uvažoval o případu, kdy se někdo usmívá na dámu, která se má cítit dotčena tím úsměvem, i když k němu vlastně tak trochu došlo bezděčně.

Takže ještě jednou ten vzájemný úsměv je vlastně to hluboké pouto, *bond*, řekněme, mezi těmi dvěma, osobního charakteru.

Jiný hlas: *That is the kind of idea that I wanted to come back to at the end.*

Hejdánek: To je ta myšlenka, ke které jsem se chtěl na závěr vrátit, to je ta bezprostřední odpovědnost a pouto.

Jiný hlas: Ale ta odpovědnost tady není právě v tom čistém pojetí, jako *response*, jako odpověď, že se jedná o bezprostřední odpověď, odpověď na tu čistou potřebu. *So, as long as there is an object to respond to...*

Hejdánek: My už nemyslíme v té etymologii. Kdybychom tam prostě s vědomím etymologie, tak toto platí.

Jiný hlas: *I mean by responsibility, guilt and blame, the thing, that concept, the idea that you are to blame for something. You can be as the man who touches the woman out of desire, overcome by desire, he's still to blame.*

Hejdánek: Stud a vina, že? Odpovědnost v kontextu studu a viny. Muž, který se dotkne ženy pouze z čisté žádosti, tak by se měl stydět, nebo je tady oblast okamžité přítomnosti studu jako takového.

--- (1980-11-10 Roger Scruton (2) [LVH205VA] [rok podle seznamu, v popisku jen 10.11]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: This assertion that *voluntary smile*... chtěný úsměv... that *voluntary smile* is the manifestation of body... chtěný úsměv je projevem těla... and *involuntary or spontaneous smile* manifestation of spirit... a nechtěný nebo bezděčný úsměv projevem ducha.

Hejdánek: Nediskutujte prosím teďka mezi sebou. Můžete tu poznámku udělat potom, jo?

Jiný hlas: As far as the *voluntary smile* is concerned, we can distinguish between a smile which is *hypocritical*... Pokud jde o ten chtěný úsměv, tak můžeme rozlišovat, jestliže je pokrytecký... or is not... anebo není. But always it is me who wants to smile... Ale vždycky jsem to já, kdo se chce usmát.

Hejdánek: That's a very good point.

Jiný hlas: To je dobrý bod. Vlastně... chtěný úsměv musí být samozřejmě projevem mě samého, já ho chci. But it seems to me that there is a difference in the way it is perceived by the observer... Ale zdá se mi, že je tu rozdíl v tom, jak pojme ten pozorovatel, porozumí. It's possible for me to see any of your movements as the movements of an object... Je možné, abych já viděl všechny vaše pohyby, abych je pochopil jako pohyby objektu. In which case you become strange to me... V tomto případě jste mi cizí, vzdálená. As if you were compelled by some force outside of yourself... Jako byste byla puzena jakousi

silou, která je mimo vás. But when I perceive you as a person... Ale v okamžiku, kdy vás chápu jako osobu, I perceive you in your body... chápu vás jako ve vašem těle.

And the purpose of my example of the smile... A smysl toho mého příkladu o úsměvu... was to show that I can perceive you in your body... bylo to ukázat, že já vás můžu chápat ve vašem těle... even when your body's movements are not *voluntary*... dokonce i tehdy, když pohyby vašeho těla nejsou úmyslné. And when I perceive that your smile is *voluntary*... A když pochopím váš úsměv jako chtěný, úmyslný... for me it becomes a kind of *mask*... pro mě se v tom okamžiku ten úsměv stává jakousi maskou... like the smile of a clown... jako úsměv klauna. In which case your smile acts as a veil... V tom případě je úsměv jakoby zastřením, něčím, co zastírá... between me and you... oponou mezi mnou a vámi. So that the smile becomes an object... Ten úsměv se stane předmětem... since it cannot be you... místo toho, aby byl výrazem vás. Možná, že se neshodnete, ale tak já to vidím.

I have no definitive answer to these problems... Nemám žádnou definitivní odpověď na tyto problémy... about two things. First of all, the general distinction between a *voluntary* and *involuntary* action... Především ta obecná mezi bezděčným a chtěným. For example, is it *voluntary* that I am sitting in this position or *involuntary*?... Například je to chtěné, že tady sedím v této pozici, nebo je to bezděčné? Zdá se mi, že na to není odpověď. So this problem is one which is getting in the way of my examples... To je jeden problém, který se staví do cesty těch mých příkladů, překáží nebo narušuje ty příklady. Že už není jasné, co je vlastně v podstatě to bezděčné a chtěné.

But the more pressing problem, more urgent problem... Ale daleko naléhavější, urgentnější problém... from my point of view... z mého hlediska... was the problem about the nature of the human body... byl problém povahy lidského těla... in the act of *sexual desire*... v aktu sexuální žádosti... and why it is perceived as it is... a proč je chápáno tak, jak je... and why that perception should be necessary... a proč by toto pojetí, to chápání mělo být nutné... to a certain kind of love... k jistému typu lásky. And my problem is that a certain kind of love requires the presence of an individual *point of view*... A můj problém je, že jistý typ lásky vyžaduje individuální přítomnost té dimenze osobnosti nebo té perspektivy z té první osoby. And a *reciprocal point of view* on that perspective of mine... A reciprocitu, vzájemnost těch obou perspektiv, se chápeme jako osoby.

And I thought of the smile... A myslel jsem na úsměv... as an example of the manifestation of the individual *point of view* of another... jako příklad manifestace, vyjevení individuálního pohledu toho druhého... in his body... v jeho těle... when his body is merely passive... když jeho tělo je pouze pasivní. And so it enables us to understand... A tak se to chová v naději, že je možno to pochopit... the place of *sexual desire* in love... místo sexuální touhy v lásce. *Sexual desire*... sexuální touhy... v té erotické lásce. Hejdánek: Excuse me, but I am quite sure that the problem of a smile was only an example. But in my view this example is very important, exactly in the meaning you underline. Even in the problem of *sexual desire*. The first importance is if the *erotic activity* of my eventual partner has some intrinsic meaning... Jiný hlas: Omlouvám se, ale jsem si zcela jist, že problém úsměvu byl pouze příkladem, ale podle mého mínění je tento příklad velmi důležitý právě v tom smyslu, který podtrhujete. I v otázce sexuální žádosti. Prvořadě důležité je, zda erotická aktivita mého eventuálního partnera má nějaký vnitřní smysl, který je kvalitativně něco vyššího než *sexual desire*, sexuální žádost. *It's very similar to the smile. The face of the person who smiles may have a special meaning for me, or this meaning can be totally absent in connection with me as a person.* Je to velmi podobné jako s úsměvem. Tvář osoby, která se směje, může mít speciální význam pro mne, anebo tento význam může naprosto chybět v souvislosti se mnou jako s touto osobou. *It's very similar to this. My idea is that the sexual desire can be involved in an erotic strategy and interpreted as a legitimate activity of my partner or person if there exists something more and distinct than only sexual desire. If there exists some level which stands beyond the level of the sexual desire. And now the question is which level it is.* Moje myšlenka je tato, že sexuální žádost může být zahrnuta v erotické strategii a vyložena jako legitimní aktivita mého partnera nebo osoby, jestliže tu existuje ještě něco víc než jen sexuální žádost, jestliže tu existuje jakási rovina, která přesahuje tu rovinu

sexuální žádostivosti. A teď je otázkou, o jakou rovinu jde.

Sexual desire je už takovou věcí, která obsahuje napětí, které může být vyřešeno, odstraněno v erotické lásce. *And it's the tension between the fact that the individual is its object, individual person is the object, but underlying it is a passion or instinct which can be transferred. One seeks to embody in the person all his individuality in order to pass beyond the affliction of this appetite.* Je to napětí mezi skutečností, že individuální osoba je objektem, ale ruku v ruce s tím jde vášně, která může být transformována. Člověk hledá v těle té druhé osoby všechnu její individualitu, aby prošel tím pouhým...

Hejdánek: *To pass. To pass beyond.* Ano. Dostat se jaksí za tu pouhou rovinu, překročit pouhou rovinu apetitu.

Jiný hlas: *But at the same time I want to say that the sexual desire is an important element in the love which you achieve. Because the sexual desire is the thing that demands the presence of the individual in physical form. So it's the thing that first makes you want the first person irrespective of another as a person who is centered also on you.* Současně chci říct, že sexuální žádost je velmi důležitým elementem v lásce, které dosahujete. Protože sexuální touha vyžaduje přítomnost toho individuálního ve fyzické podobě, v tělesné podobě. Je to tedy to, co vás vede k tomu, abyste chtěli toho druhého jako osobu, která je soustředěna také na vás.

Takže mně není zřejmé, on teď hovořil o tom, že tento v uvozovkách erotický aspekt je napětí, které tedy v jaké té poloze třeba v umění může se stát tedy nějakým geniálním umělcem jako Beethoven anebo sexuálním štvancem? Může se stát světcem anebo zíralcem? Jak tedy odstranit to napětí?

Hejdánek: Momento, Tomáši, tady zíralce a světec a takové věci, to mně dělá potíže i v češtině, a natož pak v angličtině. Momento, já si připravím překlad. Pospíchej pomalu. Momento.

Jiný hlas: *Many times has been argued that in the erotic love there is a sexual tension or tension. And this tension can be resolved. His question is how? Because there are these explanations arguing that this tension can be sublimated. For instance in ethics, in a creative activity, in art, or on the contrary in some picture, in a passion which goes wrong way, which is perverted.* Mnohokrát bylo řečeno, že v erotické lásce je sexuální napětí. A toto napětí může být odstraněno. Moje otázka je jak. Protože jsou tu vysvětlení argumentující, že toto napětí může být sublimováno. Například v etice, v tvůrčí aktivitě, v umění, anebo naopak v nějaké vášni, která jde špatným směrem, která je perverzní. No řekni, jak se řekne zíralce, prosím tě, jak se řekne zíralce? *Sexual maniac.* Jsou druhy *sublimace*, které nás vedou k vysokým úrovním, a druhy projevů tohoto sexuálního napětí, které jsou velmi pokřivené.

Hejdánek: Toto je něco, o čem jsem nediskutoval nebo nepojednal. Je tu falešná teorie, kterou chci v prvé řadě odmítnout. Je to teorie Freudova, podle níž sexuální touha u člověka je druh zvířecího instinktu nebo pudu, který musí být sublimován, aby mohl člověk zaujmout vztah k druhému jako k osobě.

Jiný hlas: *So Freud's idea is that we are on the same level as the animals, but have to perform a complicated mental gymnastic in order to direct our sexuality at each other.*

Hejdánek: Tedy Freudova představa je, že jsme na téže rovní jako zvířata, ale musíme provést takovou komplikovanou mentální gymnastiku, abychom ve smyslu vedli, zaměřili svou aktivitu sexuální vůči druhým.

Jiný hlas: *Now that I think is false, because I think that human sexuality is part of what is given in the basic phenomena of self-conscious existence.*

Hejdánek: A já si myslím, to je falešné, protože si myslím, že lidská sexualita je částí toho, co je dáno jako základní fenomén vědomé existence.

Jiný hlas: *And consciousness... self-conscious existence.*

Hejdánek: A vědomí tedy, *consciousness*, sebevědomí.

Jiný hlas: *Therefore your question is not about the instinct, but it's about that sexual desire which has a person as its object and about the tension that is contained in that.*

Hejdánek: Proto vaše otázka se netýká instinktu, nýbrž toho sexuálního vztahu k druhému, v němž ten druhý vystupuje jako osoba. A týká se toho napětí, které je v tomto vztahu.

Jiný hlas: *And your thought is that this tension can be resolved by transforming the attachment to the individual, which is characteristic of sexual love, into an attachment to a universal. For example, in the passage from erotic love to esteem or admiration.*

Hejdánek: A vaše představa, vaše myšlenka je, že toto napětí může být vyřešeno, rozrušeno tím, že transformujeme přiblížení se nebo blízký vztah k tomu druhému. Toto přiblížení se k druhému člověku jakožto individuální osobě je jako převedeno do vztahu k něčemu, co je univerzální povahy. Například při přechodu od erotické lásky k obdivu, k takovému vysokému ocenění toho druhého jako druh sublimace.

Jiný hlas: *Because I argued that admiration has a universal object and not an individual object.*

Hejdánek: On totiž, to je jeho pohled, obdiv vůči druhému má právě ten univerzální charakter.

Jiný hlas: *Kant would call this transition... the transition...*

Hejdánek: Kant, podle Kanta by taková tranzice, tento přestup...

Jiný hlas: ...sublimace nebo tedy přechodu.

...is a movement from the pathological to the rational.

Hejdánek: ...je to přechod od toho, co je patologické, k tomu, co je racionální.

Jiný hlas: *Moment, pathological, it is not meant as something which is perverted, but which is full of passions and has a concrete individual as its object, not a universal.*

Hejdánek: Moment, *pathological*, to není míněno jako něco, co je perverzní, ale co je plné vášně a má za svůj předmět konkrétního jedince, nikoliv něco univerzálního. Tím patologickým v tomto smyslu se míní to, co je individuálně strukturováno, je vybaveno tou vášní, k tomu, co je racionální, co je tedy univerzálnější povahy.

Jiný hlas: *And I am arguing that it is essential to love that it has a pathological beginning.*

Hejdánek: Já tvrdím, je pro lásku podstatné, že má patologický začátek v tom smyslu, jak jsme to teď právě řekli, že je to konkrétně centrováno na individuální bytost.

Jiný hlas: *But it is a very special case of pathological quality. Excuse me, forget the common feeling that we have about the word pathological.*

Hejdánek: Je to ovšem velice speciální případ patologické kvality. Prosím vás, zapomeňte na ten náš obecný pocit, co cítíme při tom slově nebo co míníme patologicky, ve smyslu tedy vašeň, konkrétní nositel té vášně.

Jiný hlas: *Because the individual person is already present in that suffering, that pathological beginning.*

Hejdánek: Protože v tom patologickém počátku je přítomna ta konkrétní osoba.

Jiný hlas: *And therefore it is incipiently rational because the person is... because the person always tries to find reasons...*

Hejdánek: A proto od počátku vlastně je zde přítomna ta rovina racionální, protože osoba se vždycky snaží najít důvody, vyložit třeba i stav své mysli.

Jiný hlas: *That's part of what I meant by talking of the responsibility in this context. But it is true that people think that an erotic love or erotic passion can be transformed, for example, into a religious love.*

Hejdánek: A to je také součást toho pojmu odpovědnosti, o které jsem mluvil v této souvislosti. Ale je pravda, že lidé si myslí, že erotická láska nebo erotická vašeň mohou být transformovány v náboženskou lásku.

Jiný hlas: *As Abelard asks Heloise...*

Hejdánek: Jako například Abelard se ptá Heloisy.

Jiný hlas: *And the pathos, the sadness, the sadness of Heloise's replies resides in the fact that she cannot transform her love into an intellectual state, amor intellectualis Dei.*

Hejdánek: A ten pathos, ten smutek, smutek té odpovědi Heloisy je znamením toho, že ona není schopna, že rezignuje a že není schopna sublimovat tuto vašeň v lásku k rozumu, *amor intellectualis Dei*, lásku z rozumu k Bohu. Já jsem nerozuměl tomu poslednímu slovu.

Jiný hlas: *That the human love cannot be sublimated into an intellectual love for God.*

Hejdánek: Že nemůže být prostě ta lidská láska sublimována v rozumnou lásku k Bohu.

Jiný hlas: *And there's a great philosophical problem as to whether it is possible, a problem which Socrates raises at the end of the Symposium.*

Hejdánek: A to je velký filosofický problém, totiž zda je možná... problém, který vyvstává u Sokrata na závěr *Symposia*, tedy u Platóna.

Jiný hlas: *When a man has been given the gift of erotic love, how can he use it to ascend to the universal or the idea?*

Hejdánek: Jestliže člověku byl dán dar erotické lásky, jak ho může použít k souladu s obecnou, univerzální ideou?

Jiný hlas: *I hope that makes some response. My real response is I don't know the answer to that last question.*

Hejdánek: To snad je jakási odpověď. Jeho odpověď tedy je, že vposledu nezná odpověď na tuto otázku.

Jiný hlas: Je to tajemství.

Hejdánek: Že to nemůže být tak docela pravda, že se nedá prostě transformovat jedna k druhé.

Jiný hlas: *It should be everything you have yourself said in response to his question, that human erotic love can be eventually transformed into some other kind of human activity. They can, surely, because that is the idea of marriage.*

Hejdánek: Může, jistě, to je idea manželství.

Jiný hlas: *It's the idea of the ethical transformation of erotic love.*

Hejdánek: Je to představa, že je možno etickým způsobem transformovat lásku erotickou.

Jiný hlas: *The ethical transformation, erotic love in Sittlichkeit, you know.*

Hejdánek: Je možno tu erotickou lásku nenechat v tom prvotním stavu, nýbrž transformovat v manželství v jakousi také mravní úroveň, *Sittlichkeit*.

Jiný hlas: *So, it must be possible...*

Hejdánek: Může, musí tedy být možné...

Jiný hlas: *...but there is a problem of identity. What makes it the same love rather than a new one? What makes it this transformed love the same love as the erotic one, rather than a new one that has replaced it?*

Hejdánek: ...ale je tu problém identity, zda tedy ta transformovaná láska je skutečně transformací té původní, a nebo jestli je to něčím úplně jiným.

Jiný hlas: *In Ibsen's play, The Lady from the Sea, I don't know if you remember, there is a case of a woman who learns to love her husband from free choice, having loved him from necessity. And there the response of the audience is, this is a new love, it's a different, new love, and that she is loving him for the first time.*

Hejdánek: V Ibsenově dramatu *Paní z moře*, nevím, jestli si vzpomínáte, je to příběh ženy, která se učí milovat svého muže ze svobodné vůle, když ho původně milovala z nutnosti. Odpověď hledíště je, je to nová láska, je to jiná, nová láska, vlastně ho miluje poprvé v životě.

Jiný hlas: *So, this problem of identity of both levels, the original and the transformed, is very important to us. We want to think of our loves as continuous, because our responsibilities are connected to them, and our responsibilities are continuous. So that's a philosophical problem which I, again, cannot answer.*

Hejdánek: Takže ten problém identity obou rovin, té původní a té transformované, je velmi důležitý. My chceme o svých láskách myslet jako o kontinuální záležitosti, protože je s tím svázána naše odpovědnost a naše odpovědnosti jsou kontinuální povahy. A tady to je ten filosofický problém, který opět já nejsem schopen zodpovědět.

Jiný hlas: Jedna věc nebyla pochopena. Předtím se mluvilo o bestialitě, uváděla se nekrofilie, kdy člověk redukuje svou žádostivost. Chci se zeptat, historický příklad Adolf Hitler. Ten, vytržen tady, zůstal stát před hromadou mrtvol a hleděl na ně. Tato osoba byla tedy odpovědná? Když osoba se skládá z těchto dvou složek, jak by se toto dívání z pozice první osoby, že on na ty mrtvolý díval se ze své pozice, ze své perspektivy...

Hitler had this perspective always, presumably. But for most people it is terrible to see a human body which lacks this perspective. This indeed is the idea of the horrible, the idea of a human body devoid of a point of view. That's why the open eyes of a corpse are terrifying, whereas a corpse with closed eyes is not terrifying, because in those open eyes you see the absence of the first person perspective. And the person who enjoys looking at the human body from which the first person perspective has gone is clearly someone who does not have a consciousness of himself as vulnerable in that way. So there is something inhuman.

Hejdánek: Jak chcete. Já když to řekne anglicky, tak to pak přeložíme pro ostatní.

Jiný hlas: *One question. Your polemic with Jean-Paul Sartre, at the beginning you made the distinction between the first person perspective and responsibility. Sartre argues that it is impossible to have erotic love because it is [nesrozumitelné] otherness and his freedom.*

Hejdánek: Osvětlil byste tu pasáž, kde polemisoval náš řečník se Sartrem v tom jeho tvrzení, že není možná erotická láska, protože není možná strategie této lásky, to jest, kdyby byla možná, tak by vlastně jsme toho druhého zbavovali toho podstatného, to jest jeho svobody?

Jiný hlas: *I will talk about the distinction between responsibility and the first person perspective. He suggests that responsibility means also guilt and shame.*

A zná tedy ten problém odpovědnosti a rozlišení odpovědnosti a *responsibility* a *feeling* odpovědnosti. O odpovědnosti bylo řečeno právě, že to je ta... že v ní je komponenta viny a studu.

I think that this distinction you might talk of also within your own choice anyway, and I think this is a problem he's having just thinking about some questions proves the case of painting and Sartre. If he finds a mirror, she's all the time pretending, the painter feels quite guilt that she is maybe first person perspective.

Hejdánek: Váš rozpor, aby se to hodně řeklo, ty poslední dvě věty s českým slovem?

Jiný hlas: On má ten moment toho rozlišení, kdy ten malíř si taky uvědomoval, on mluvil o tom, jak ten malíř v té práci je místo, kde se koncipuje toto a je tam vnější hlas, který k tomu přispívá, k tomu zrcadlu, která tam stála, neustále předstírala, on k tomu měl pocit, že utekla, že někam unikla. Jenom na tomhle příkladu chtěl potvrdit, že ten malíř si uvědomoval ten problém, ale on se ptal po té vícerozměrnosti.

Well, I think you're right that Sartre... let me see... In one way I have misrepresented Sartre's doctrine of freedom. I was trying to reconstruct in a more intelligible form the two ideas which are contained in Sartre's concept of freedom that he does not always separate them as he should, as he must. There is one idea which is that of responsibility and there is the other which is the idea of the first-person perspective. These are different ideas partly because my responsibilities are defined through your eyes.

Domnívám se, že máte pravdu. V jednom ohledu jsem tedy neinterpretovat Sartrovo učení správně. Já jsem se snažil rekonstruovat v srozumitelnější podobě dvě myšlenky, které jsou obsaženy v Sartrově pojetí, konceptu svobody, že on je neodlišuje, jak by měl, jak musí. Je tu jedna myšlenka, to je myšlenka odpovědnosti, a ta druhá se týká perspektivy v první osobě. Tyto rozdílné myšlenky jsou rozdílné zčásti proto, protože moje osobní odpovědnost je definována skrze vaše oči.

They belong... they are things which are public... my responsibilities are things which are defined publicly. Whereas my private, my first person point of view is unique to me. Now Sartre, like Kant, wishes to make these two features of human existence into the outside and inside of one fundamental fact, which is freedom. I want to separate them for the purposes of discussion. But I do believe that Kant and Sartre are right that in the end these two properties are essentially connected. Because I think that Sartre's conclusion that love is impossible only follows because he doesn't make this separation. When you make the separation, then the argument falls.

Náleží... jsou věci, které jsou veřejné. Má osobní odpovědnost jsou věci, které jsou definovány veřejně. Zatímco ta perspektiva v první osobě, to jest jak já se vztahuju ke světu, ta je jedinečná pro mě samotného. Sartre podobně jako Kant si přeje tyto dvě vlastnosti nebo tyto dva rysy lidské existence se snaží převést na vnitřní a vnější fakt, to jest svobodu. Já mám za to, že je třeba je oddělit z důvodu

diskuse, rozhovoru. Ale já se samozřejmě domnívám, že Kant i Sartre mají pravdu v tom, že nakonec tyto dvě vlastnosti nebo aspekty spíš jsou podstatně spojeny nebo patří k sobě v podstatě. Spokojuje se tazatel tím, že se ubezpečuje, že toto rozlišení se dalo použít jen z takových důvodů postranních. Domnívám se, že Sartrův závěr, že erotická láska není možná, plyne pouze z toho, že on nedělá toto rozlišení. Jestliže uděláte toto rozlišení, pak ten argument padá.

Hejdánek: *According to your explanation I had the impression that the love is essentially connected with some passion or a movement which goes from the essence of man and is manifested in connection or in a attitude to the other person. In that sense I had the impression, what I want to say, that the love and sexual, erotic love and sexual desire is something which is nature, which is [nesrozumitelné]. I would put following question: how is to be this aspect of your argument can be understood from the point of view of Christian love, which is not conceived as a natural thing, but as a... which is not based in natural essence of man as something which is natural... but as a... when I say duties... is a command, is something which should be done. I should open myself to the others and I should do some things which are good for the others and so on. Love your neighbors.*

Podle vašeho výkladu jsem měl dojem, že ta láska je v podstatě spojena s nějakou vášní nebo s nějakým hnutím, které vychází z podstaty člověka a projevuje se ve vztahu k druhému. V tomto smyslu jsem měl dojem, že ta láska, erotická láska a sexuální touha je cosi přirozeného. Položil bych následující otázku: jakým způsobem tato věc z hlediska vašeho argumentu může být pochopena z hlediska křesťanské lásky, která není chápána jako přirozená věc, není založena v přirozené lidské podstatě, ale je to – když řeknu povinnost – je to příkaz, je to něco, co má být učiněno. Že se mám otevřít druhým a že mám něco udělat takového, že mám být dobrý k druhým. Miluj bližního svého.

Jiný hlas: *Well, this was going back to the problem that the gentleman over there... how to say what is the relation between erotic love and the other kinds of love through which people might try to overcome erotic love.*

Toto tedy navazuje na to, co jsi říkal ty, ta otázka k tomu problému, jak se mají tyto pokusy sublimovat tu erotickou lásku a tyto podoby, jakých nabývá tato sublimace, k té erotické lásce samé.

Jiný hlas: I think Kant said something quite important about this point.

Jiný hlas: Domnívám se, že Kant něco velice důležitého řekl k tomuto problému.

Jiný hlas: He took your point, your idea that Christian love is commanded. He started from that.

Jiný hlas: Přijal tento argument, že křesťanská láska je cosi, co je přikázáno.

Jiný hlas: If it is commanded, it must be founded in reason.

Jiný hlas: Jestliže je to přikázáno, pak musí být založena v rozumu.

Jiný hlas: But reason seeks not the individual but the universal.

Jiný hlas: Ale rozum nehledá to individuální, nýbrž to obecné.

Jiný hlas: That's to say reasons are always valid for all places and all times.

Jiný hlas: Rozum a rozumové principy jsou platné pro všechna místa a pro všechny časy.

Jiný hlas: So that the kind of love that is commanded cannot make distinctions between people. *De-individualized.*

Jiný hlas: A tudíž ten typ lásky, který je přikázán, není schopen dělat rozdíly mezi lidmi, deindividualizovat se.

Jiný hlas: So Kant expresses Christ's words as: act only on that *maxim* that you can at the same time will as a universal law. The *categorical imperative*.

Jiný hlas: A Kant vyjádřil Kristova slova tou známou *maximou*, aby to, co činíte, se mohlo stát univerzálním pravidlem pro všechny. *Kategorický imperativ*.

--- (1980-11-10 Roger Scruton (2) [LVH205VA] [rok podle seznamu, v popisku jen 10.11]_Kazb_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *The categorical imperative alone... říkají pouze jenom ten kategorický imperativ. Can only generate esteem or admiration... může si vyvolat pouze obdiv. But esteem is what God wishes from us,*

esteem for the person of another... obdiv a takový respekt, vztah respektu k druhé osobě, to je to, co tedy může Bůh v nás vyvolat.

In the same line of thought, same tradition of thought... v této linii toho myšlení a v této tradici, *Nietzsche said... Nietzsche řekl, true erotic love...* že pravá erotická láska, *requires that I try to despise my beloved...* vyžaduje, že já se musím usilovat o to, abych toho, kdo mě miluje, *despise, to treat him with contempt...* jednat s ním jako s tím, kým pohrdám. *In order to prove to myself...* abych si sám prokázal, *that I am not obeying the categorical imperative...* že neposlouchám ten *kategorický imperativ*. *My explanation, my attempt to understand you.* Tím, že vůči tomu druhému se vztahuji v rovině pohrdání, odporu, tím vlastně ho individualizuju. Je ten vztah k němu sám sebe i toho druhého, zatímco kdyby tam nebylo této zkoušky, tak by vlastně bylo prokázáno, že se pohybuju stále pod tlakem toho obecného příkazu, který mi neumožňuje to rozlišování mezi osobami.

Hejdánek: Vynesl jsi mi pointu.

Jiný hlas: *And this idea is dramatized by Genet in a book much admired by Sartre, by Jean Genet, Le Journal du voleur, The Diary of a Thief, impossible to find here.* Deník zloděje, *Genet. Genetova myšlenka je tato: that the pure erotic love must have as its object a person who is outside the moral law...* čistá erotická láska musí mít jako svůj předmět osobu, která je mimo morální řád, morální zákon, *who despises and betrays his beloved...* která jím pohrdá a zrazuje toho, kdo ji miluje, *and is disgusting in every physical way...* a znechucuje si jakýkoliv fyzický způsob, v každé stránce, po všech stránkách, *and who embodies these two ideas by being a thief in the public world and a promiscuous homosexual in the private world...* a která ztělesňuje tyto dva rysy tím, že se na veřejnosti prezentuje jako zloděj a v soukromé oblasti jako homosexuál, promiskuitní homosexuál. *And to love such a person is to be finally free...* a milovat takovou osobu znamená být v posledku svoboděn.

That is the ultimate result of Kant's logic, which separated the two kinds of love so radically. And it seems to me that one of the great problems of theology is to bring them together again. Which is why Christian theology has always been attracted by Plato. Because Plato's philosophy is founded on the desire to bring these two loves together, the love of God and the love of beauty, of the person. To je automatický důsledek té Kantovy logiky, která odlišuje dva typy lásky tak radikálně. Zdá se mi, že jeden z takových velikých problémů teologie je opět spojit, což je právě důsledkem toho, že křesťanská teologie byla vždycky přitahována Platónem, protože *Platónova filosofie je založena v tom smyslu, jaksi nesena tou snahou spojit dvě lásky, lásku k Bohu a lásku ke kráse.* A to je, když se řekne láska ke kráse, tak se tím myslí právě ten erotický svět lidských vztahů.

In the literature of the Middle Ages, influenced by Boethius, you find mystical attempts to bring erotic and divine love together. And an attempt also to show that this fusion of the erotic and the divine, and of the Christian love, has the same mysterious quality as the Incarnation. And I think that if you do believe that these two loves can be brought together, it's because you do have this mystical attitude. V literatuře středověké literatury ovlivněné *Boethiem* naleznete mystické pokusy, jak spojit tyto dvě lásky. Také úsilí ukázat, že tato fúze erotické a božské lásky, té křesťanské lásky, má tutéž tajemnou kvalitu jako inkarnace, jako *inkarnace Boha*, tedy boží vtělení. Domnívám se, že pokud opravdu věříte, že tyto dva typy lásky mohou být spojeny, je to proto, že máte tento mystický přístup k tomu problému. *I'm not a theologian. My weak question. It seems to me that Saint Paul in his letters, many times, especially three times, wrote about that the two will be one body. And in this love is the positive aspect. But I know that the Hebrew idea or Hebrew thought is very different from your thought.* Moje slaboučká otázka. Zdá se mi, že svatý Pavel ve svých spisech asi třikrát napsal, že dva budou jedno tělo. V této lásce je ten pozitivní aspekt. Ale vím, že hebrejská idea nebo hebrejské myšlení je velmi odlišné od tvého myšlení.

Hejdánek: Já jsem se jenom chtěl ujistit. Ne on, on to pochopil. Domníváš se tedy, že rozdíl mezi tím hebrejským myšlením a jeho myšlením je velkej. No a pokračuj, v čem?

Jiný hlas: *But for me, your thought that body is spiritual, is spirit, and body is body, v té vaší představě, že tělo zároveň má v sobě... person, person's body, a person as a person, že tedy osoba má tu dimenzi*

duchovní a tělesnou. Now it seems to me that connected to this Hebrew thought is... jakou měrou, v určitém směru má směr nebo spojení nebo je spojeno s tím hebrejským myšlením. Well, this is possible because all our thoughts are ultimately Hebrew, if they are not Greek. To je možné, protože všechny naše myšlenky jsou buď hebrejské, pokud nejsou řecké.

But my distinction between the two ways of seeing the body eventually I would like to trace to... well, through Wittgenstein's *Philosophical Investigations*, v mém rozlišení, jak já vidím ty dva aspekty těla, se snažím vás sledovat prostřednictvím Wittgensteinových *Filosofických zkoumání*, in particular his idea that the human person is a social entity, perceived only in public life, a shared life, zvláště jeho myšlenky, že člověk je entita sociální, společenská entita, pochopená nebo pochopitelná pouze v té veřejnostní rovině. And I would like to go back from that thought to incorporate into it some of Kant and Hegel, a chtěl bych se od této myšlenky vrátit a včlenit ji do toho konceptu hegelovsko-kantovského, in particular the distinction in Kant between man as part of nature and man as a transcendental self, zvláště pokud se týče rozlišení u Kanta mezi tím, že člověk je součástí přírody a člověk jakožto transcendentní já. And there is a long tradition of thought which is specifically German on this point, the tradition of hermeneutics, which asks itself the question: how can we perceive the human soul in the world of nature? A je tu dlouhá myšlenková tradice, která je specificky německá týkající se této věci, tradice hermeneutická, která si sama klade tuto otázku: jak můžeme pochopit lidskou duši ve světě přírody?

One question more. Numerous studies were written about the difference between *eros* and *agapé*. Další otázka. Byla napsána řada studií týkajících se rozlišení mezi *erós* a *agapé*. It seems to me that there is really a distinction to make which cannot be [nesrozumitelné]... Zdá se, že tu opravdu je rozlišení, které musí být učiněno, které nemůže být vyřešeno nebo likvidováno. But in the sense of your question in your lecture today, there is a very similar problem, or perhaps identical problem: love as *agapé* and love as *eros*. Ale ve smyslu vaší otázky, v tom vašem dnešním výkladu, je velmi podobný problém, nebo možná totožný problém: mezi láskou jakožto *agapé* a láskou jakožto *erós*. Perhaps there is a bigger problem there, to be accepted in an erotic relation to my partner, to be accepted as myself, as a person. Možná že je tu dokonce větší problém: být přijat v erotickém vztahu k partnerce, to jest abych byl přijat jako já sám, to jest jako osoba, jako ta osoba. The same problem exists in the case of *agapé*. I have to love my neighbor even if I am not inclined... the lowest man, the smallest man, the meaningless man. Tentýž problém existuje v případě lásky jakožto *agapé*. Mám-li milovat svého bližního, i když k němu nejsem nakloněn, i když je to ten nejmenší, ten nejbezvýznamnější člověk. But I have to love even another man, even if he is the smallest human being. That is the sense of *agapé* directed from the *beatus possedens* to that of him who has nothing. Tedy mám-li milovat člověka v tom smyslu *agapé*, i kdyby byl tím nejmenším, nejbezvýznamnějším člověkem. To je ve smyslu té lásky toho, který je na vysoké zbožnostní úrovni a sklání se k tomu, který nemá tedy vůbec nic, nic. It seems to me that there is a far bigger problem to be accepted from my neighbor, it means to be accepted as somebody who lives in better living conditions than he himself, to be accepted with his so-called supremacy. Pak se mi zdá, že je tu daleko větší problém: být přijat svým bližním, to jest být přijat jako někdo, kdo žije v lepších životních podmínkách než on sám, být přijat s tou takzvanou povýšeností. Supremacy is exercised by me or by this lowest man? By me, of course. Povýšenost je vykonávána mnou nebo tím nejnižším člověkem? Mnou samozřejmě. *Agapé* znamená, že já jsem víc než on, že ho mám mít rád, i když on je daleko ničemnější a ubožejší atd. No jasně, jasně, jasně.

Jiný hlas: Now, simply this love of the one who is higher is connected with some sense of superiority towards the one who is lower. And now this problem is, is it possible to love from that position? If it is difficult to be accepted by another man in the sense of erotic love, it's far more difficult. It's far more... is it possible to be accepted by the other who is... and perhaps there are many... so even if these two sorts of love cannot be identified, we can accept the possibility that not only the erotic love and not only *agapé*, but that in numerous further interpersonal relations there are similar problems of love as *agapé*, when it is about a relation between someone who is... who has better life conditions than the one who is

worse. And in this sense, I don't know, my question is, Láďo, I understood your lecture as a way to understand the interpersonal relations and the problem of person in this context of erotic love, but of course there are other possible contexts where such analysis is also possible. Is it well understood or no? Hejdánek: Prostě ta láska toho, kdo je výš, je spojená s jakýmsi pocitem nadřazenosti vůči tomu, kdo je níž. A teď tedy ten problém je, je možná láska z této postavy? Jestliže je to nesnadné být přijat tím druhým v rovině té erotické lásky, je to daleko ještě náročnější. Zda je otázka, zda vůbec je to možné být přijat druhým, jestliže oba ty typy, tedy typy obou těchto lásek nemohou být identifikovány. Můžeme přijmout tu možnost, že nejenom erotická láska a nejenom *agapé*, ale že v celé řadě ostatních interpersonálních vztahů jsou obdobné problémy, jako je mezi tou *agapé* láskou, tedy v té lásce jakožto *agapé*, kdy jde o vztah mezi tím, kdo tedy je vybaven, tedy na tom životně lépe podmínkami než ten, kdo je na tom hůř. A v tomto smyslu, já nevím, moje otázka je, Láďo, já jsem pochopil váš výklad jako způsob k pochopení interpersonálních vztahů a problém osoby obecně v tomto kontextu erotické lásky, ale samozřejmě jsou ještě jiné myslitelné kontexty, kde obdobná analýza je také možná. Je to dobře pochopeno, nebo ne?

I agree that much of what I said, in particular what concerned the problem of individuality, raises general problems for the nature of love, of all love. And I was interested in certain specific problems as well that come about from the fact that in erotic love the body is all-important. [nesrozumitelné] But as for the general problem, I think it's possible to see that there are very different things called love. From this example that you chose, the Christian example, a proud man who represents himself to another as superior can be loved by the other only in one way. Only erotically. Let me finish the thought. That is to say, somebody who loves him in the act of representing himself as superior, loves him in his pride, is somebody who is being seduced. And only erotic love begins in seduction. You cannot seduce somebody into *agapé*. So somebody who loves with *agapé* in this situation loves despite the pride of the seducer. He tries to see the true being behind the representing. A priority of relation between them which obscures the social world. For this reason erotic love has always been offered social institutions with which to give it a public face, so that social obligations will endure, will live through it. Which is, of course, a part of the *filosofie* of marriage. It makes of this private bond between two individuals a social reality for others.

Jiný hlas: Já souhlasím s tím, že mnoho z toho, co jsem řekl, zvláště to, co se týkalo problému individuality, vyvolává obecné problémy lásky, lásky všeho druhu. Já jsem se též zajímal o specifický problém, [nesrozumitelné], který nemůže být vyřešen mimo myšlenku, že tělo hraje v tomto stavu podstatnou úlohu. Pokud se týká obecnějšího problému, myslím, že je možné vidět, že jsou mnohé rozličné věci, které mohou být označeny jako láska. Pokud se týče toho příkladu, který jste uvedl, to jest příkladu křesťanské lásky, pyšný člověk, který se představuje tomu druhému jako nadřazený, může být milován druhým leč jediným způsobem, a to pouze jenom eroticky. Nechte mě dokončit myšlenku. To znamená, někdo, kdo ho miluje právě v té chvíli, kdy on se prezentuje jako ten nadřazený, a miluje ho v jeho pýše, je někdo, kdo vlastně byl sveden. A pouze erotická láska začíná svodem. Nemůžete někoho svést v oblasti lásky *agapé*. Někdo, kdo miluje láskou typu *agapé* v této situaci, miluje navzdory pýše toho člověka, který ho svádí. Snaží se vidět tu pravou bytost za tou bytostí, která se prezentuje jakožto pyšná. A upřednostňuje ten vztah jejich navzájem, který zatemňuje sociální svět. Z toho důvodu byly erotické lásce vždycky nabízeny sociální instituce, aby jí byla dána veřejná tvář, tak aby společenské povinnosti mohly v těch institucích přetrvat, společenské povinnosti spojené také s touto erotickou láskou. Což je samozřejmě součástí *filosofie* manželství. Která z tohoto privátního pouta dvou lidí činí společenskou realitu pro druhé.

Jiný hlas: a proto také v důsledku toho činí manželství mezi nimi místem obecného závazku, tedy společenského závazku. A domnívá se, že je to správné, že bez manželství jakožto společenské instituce je erotická láska fundamentálně, zásadně protisociální. A to je myšlenkové pozadí vztahu *Tristana a Isoldy*. Erotická láska, která je čistá a vymaněna z toho sociálního prostředí, jde jenom vstříc smrti.

Protože tu není žádná, nejde vstříc žádné uznané sociální povaze. To je velký problém.

Hejdánek: Já jsem nemyslel jenom na tuhle *institucionalizaci* erotické lásky, na manželství, ale spíš jsem měl na mysli, že tam, kde jde o intenzivní vztah mezi dvěma partnery, a alespoň jeden z nich je ještě zaujat nějakou aktivitou společenskou, tak že tam dochází k novým napětím, která už vlastně berou na sebe povahu toho obojího, jak toho společenského, tak toho erotického. Že to tedy není jenom proti sobě postavené, ale že tam fakticky se to dostává k sobě.

Ano, ale myslel jsem ještě také, že to napětí, které vzniká v této fázi, je ještě jiného druhu než to napětí, které vyvolává ten erotický vztah dvou lidí. Že tam se staráme o to napětí, které je dáno v tom vztahu samotném. A teď k tomu přistupuje nové napětí, sice že ten vztah těchto dvou lidí je teď vlastně ještě zasunut do nového vztahu k těm společenským problémům, kde jednomu partneru třeba se zdá, že to je ničení toho vztahu erotického nebo osobnostního. Tak co teď s tím?

Jiný hlas: Domnívám se, že je tu mnoho problémů, pokud se týká sociální povahy lásky. Teď jsem se ve své otázce zmínil o něčem, co měl na mysli, když mluvil o roznosti pohlaví. Totiž že pro rozumné bytosti sexualita není jenom biologickým *fenomémem*. Muž má jinou sociální identitu než žena. Muž má celou řadu sociálních polí, kde má najít svou identitu. Žena má samozřejmě také, ale tedy vzájemně se liší. Muž se identifikuje společensky v jiných funkcích než žena. A někteří lidé se domnívali, že smysl sociální a politické odpovědnosti přirozeně patří k muži, ale nepřirozeně k ženě. Aristotelés například soudil, že manželství bylo jenom proto možné, protože muž a žena mají navzájem rozličné oblasti. Sféra muže je veřejná, sféra ženy jsou domácí záležitosti. A v tomto pojetí vlastně smysl společenských vztahů nezávisle na tom erotickém podmiňuje ten erotický.

Ale tak, jak se sociální vztahy *transformují*, tak je obtížné vědět, zdali se také *transformovala* erotická láska s nimi. Dva spisovatelé, Strindberg a Henry James, se domnívali, že *emancipace* ženy činí erotickou lásku nemožnou. Protože činí *distinkci* mezi mužem a ženou čistě biologickou. V tom případě nemají o sebe žádný sociální zájem jakožto pohlaví. A tak sexuální instinkt nevstupuje do osobního života, zůstává pouhým instinktem. To je velmi pesimistický pohled, který on nesdílí. Odpovídá to na část vaší otázky?

Jiný hlas: Jestliže jiní filosofové říkají, že v Evropě jsou tři mistři podezření – Nietzsche, Marx, Freud – a jestliže tato stížnost má pomoci přesto všechno, co jste říkal takhle jenom mimochodem, tak se mi zdá, že ten pesimistický pohled, který on nesdílí, že ta jeho přednáška – a teď my tady v tomto ještě v naší společnosti, když tohle slyšíte nejen v ateistických rodinách, ale i v křesťanských rodinách, ta erotická láska a to jeho předmět, že nefunguje. Jak tedy ta jeho přednáška je orientovaná? Jako hlas na poušti, nebo jestli věříte, že to povede k nějakému znovu fungování?

Počkej, zformuj to... Ta jeho přednáška a zda jeho odmítnutí tohoto pesimistického pohledu, který on nesdílí, vlastně je jenom pouhá biologizace. Jestli ta jeho přednáška je jenom akademická rovina, nebo se domníváte, že přinese nějaký podstatný impuls v tomto poklesu třeba v Československu? Protože já se setkávám jen s tím pesimistickým pohledem, který on odmítá, že totiž převážně láska je tedy biologickou záležitostí. To jsem jaksi všechno pochopil. Jenom teď chci vědět, na co se ty chceš zeptat? Formuluj otázku. K jaké aktivitě, k jakému sociálnímu boji nebo k čemu nás to vyzývá? To je ta otázka. Abych zítra vyběhl do fabriky a říkal tam: neexistuje láska jako biologická záležitost?

Hejdánek: Nerozumím tomu rozlišení mezi akademickým pojednáním, *traktátem*, a morálně-filosofickým nárokem. Samozřejmě to, co jsem řekl, není kázání nebo *exhortace*, vymítání ďáblů. Kdybych měl něco říct o vztahu mezi muži a ženami v Československu, tak bych o tom musel vědět víc. Ale vskutku hluboce věřím, že erotická láska je velkou mocí ve světě a současně je to moc, která vyžaduje sociální naplnění. Vyžaduje, aby byly zvyky a *ceremoniální* pravidla dvornosti a vypěstované způsoby svádění (*seduction*) a kultivovaný styl sexuality. A samozřejmě to vyžaduje určité politické uspořádání. Existují taková politická uspořádání, která jsou velmi nepřátelská právě těmto sociálním potřebám, jak by měla být kultivována ta erotická láska. Nemám žádný pevný názor o tom, protože ty vztahy mezi mužem a ženou jsou všude hrozné. A nemáme už to řešení, které dříve lidé měli, to jest klášterní život. A bez toho zařízení jsme všichni nuceni dělat rozhodnutí, která si nepřejeme. Myslím, že k tomu bylo už dost řečeno, je to jako

hlas na poušti (*vox clamantis in deserto*).

Jiný hlas: ...of people here, our great pleasure and our thanks for your presence, for your lecture and for your *pohotovost*, *vlídnost*, willingness to answer our questions and to discuss with us. It has an extreme, I say it in every case when we have some visit by yours, it's extremely important for us to go on or to begin new contacts with the thinking in the Western Europe. Even if the level of our thinking in our seminars is other than the level of students at your universities, we are prepared to do all possible to reach